

TUTKIMUSEETTISEN NEUVOTTELUKUNNAN TOIMINTAKERTOMUS 2023



TUTKIMUSEETTINEN
NEUVOTTELUKUNTA

SISÄLLYS

1. Neuvottelukunnan tavoitteet ja tehtävät	3
2. Hyvän tieteellisen käytännön edistäminen	5
2.1. Hyvä tieteellinen käytäntö (HTK)	5
2.2. Tutkimusetiikan tukihenkilöt	7
2.3. Viestintä	7
2.4. Tapahtumat	9
3. Hyvän tieteellisen käytännön loukkausepäilyjen käsitteleminen	12
3.1. TENKille ilmoitetut HTK-loukkausepäilyt ja todetut loukkaukset	12
3.2. TENKiltä pyydetty ja TENKin antamat HTK-lausunnot	13
3.3. TENKin antamien HTK-lausuntojen lyhennelmiä	14
4. Eettinen ennakoarviointi	19
4.1. Ihmistieteiden eettisen ennakoarvioinnin (IEEA) koordinointi	19
4.2. TENKiltä pyydetty ja TENKin antamat IEEA-lausunnot	21
4.3. Luontoon ja ympäristöön kohdistuvan tutkimuksen eettisten periaatteiden ja eettisen ennakoarvioinnin kehittämishanke	22
5. Kansainvälinen toiminta	23
6. Henkilöstö ja talous	25
Liite 1 Tutkimusetiikkaan liittyvä opetus, esitelmät ja puheenvuorot	26
Liite 2 Tutkimusetiikkaan liittyvät julkaisut, haastattelut ja muu tutkimusetiikkaan liittyvä esiintyminen mediassa	28
Liite 3 Eettisten toimikuntien ja vastaavien puheenjohtajuudet ja jäsenyydet	30
LIITE 4 Etiikan päivä 2023 – Luonnon- ja ympäristöntutkimuksen etiikkaa	32

1.

NEUVOTTELUKUNNAN TAVOITTEET JA TEHTÄVÄT

TUTKIMUSEETTINEN NEUVOTTELUKUNTA (TENK) on opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) asettama asiantuntijaelin, joka käsittelee tutkimukseen liittyviä eettisiä kysymyksiä. Sen tehtävänä on edistää hyvää tieteellistä käytäntöä ja ennaltaehkäistä tutkimusvilppiä (Asetus tutkimuseettisestä neuvottelukunnasta 1347/1991). Lisäksi Tutkimuseettisen neuvottelukunnan tehtävänä asetuksen mukaan on 1) tehdä esityksiä ja antaa lausuntoja viranomaisille tutkimuseettisistä lainsäädäntö- ja muista kysymyksistä, 2) toimia asiantuntijaelimenä tutkimuseettisiä ongelmia selvitettäessä, 3) tehdä aloitteita tutkimuseetiikan edistämiseksi sekä edistää tutkimuseetiikkaa koskevaa keskustelua Suomessa, 4) seurata alansa kansainvälistä kehitystä sekä osallistua aktiivisesti kansainväliseen yhteistyöhön ja 5) harjoittaa tutkimuseettisiin kysymyksiin liittyvää tiedotustoimintaa.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta toteuttaa sille asetettuja tehtäviä takaamalla tutkimuksen eettisyyden ja laadun ennaltaehkäisemällä tutkimusvilppiä kaikilla tieteenaloilla. TENK laatii kansallisia ohjeistuksia, järjestää seminaareja ja edistää koulutusta, koordinoi ihmistieteiden eettistä ennakoarviointia sekä verkostoituu ja vaikuttaa niin kansallisesti kuin kansainvälisesti. Lisäksi TENK valvoo hyvää tieteellistä käytäntöä seuraamalla ja tilastoimalla hyvän tieteellisen käytännön loukkauksia, antamalla lausuntoja hyvän tieteellisen käytännön loukkausepäilyjen tutkinnasta ja tarjoamalla neuvontaa ongelmatilanteissa. Näiden toimien toteutumista avataan tarkemmin luvuissa 2–6.

OKM asettaa TENKin jäsenet tiedeyhteisön esityksestä kolmivuotiskausiksi. Toimikaudella 1.2.2022–31.1.2025 puheenjohtajana toimii professori **Riitta Keiski** Oulun yliopistosta ja varapuheenjohtajana johtaja **Sirpa Thessler** Luonnonvarakeskuksesta.

Heidän lisäksi neuvottelukunnassa on kahdeksan muuta jäsentä:

- Manager **Veikko Ikonen**, VTT
- Yliopistonlehtori **Simo Kyllönen**, Helsingin yliopisto
- Professori **Jari Laurikka**, Tampereen yliopisto
- Yliopistonlehtori **Matti Muukkonen**, Itä-Suomen yliopisto
- Erityisasiantuntija **Susanna Näreaho**, Metropolia Ammattikorkeakoulu

- Professori **Riitta Salmelin**, Aalto-yliopisto
- Apulaisprofessori **Alexi Tornio**, Turun yliopisto
- Professori **Risto Turunen**, Itä-Suomen yliopisto

Neuvottelukunnan pysyvänä asiantuntijana toimii kansleri emerita **Krista Varantola** ja sihteerinä TENKin pääsihteeri, dosentti **Sanna-Kaisa Spooft**.

Neuvottelukunta kokoontui vuoden 2023 aikana seitsemän kertaa. Kokoukset järjestettiin pääasiassa etäkokouksina. Neuvottelukunnan tehtävien lisäksi TENKin jäsenet edistävät tutkimuseettisiä asioita monin tavoin esimerkiksi opettamalla, esiintymällä ja pitämällä puheenvuoroja (LIITE 1), julkaisutoiminnalla, haastatteluilla ja muilla mediaesiintymisillä (LIITE 2) sekä toimimalla aktiivisesti niin valtakunnallisissa kuin paikallisissa eettisissä toimikunnissa ja työryhmissä (LIITE 3).

2.

HYVÄN TIETEELLISEN KÄYTÄNNÖN EDISTÄMINEN

2.1. HYVÄ TIETEELLINEN KÄYTÄNTÖ (HTK)

TENKin yhdessä tutkimusyhteisön kanssa laatima ohjeistus on vuodesta 1994 lähtien antanut tutkijoille ja korkeakouluopiskelijoille mallin Suomessa noudatettavasta hyvästä tieteellisestä käytännöstä ja sen loukkausepäilyjen käsittelystä (HTK-prosessi). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa* -ohje (ns. HTK-ohje) on tutkimusyhteisön itsensäantelyyn perustuva yleisen tason ohje, jota on siihen sitoutuneissa organisaatioissa noudatettava kaikessa tutkimustoiminnassa ja kaikilla tieteenaloilla.

Vuodesta 2012 eli edellisen HTK-ohjeen julkaisemisen jälkeen korkeakoulu- ja tutkimusyhteisö on entisestään kansainvälistynyt. Avoin tiede, tietosuojasäännökset, sosiaalinen media ja tekoälysovellukset sekä tutkijoiden arviointikäytännöt ovat muuttaneet tutkijoiden toimintatapoja ja -ympäristöä. Julkaisujen kirjoittajuuteen liittyneiden kiistojen lisääntymiseen TENK vastasi vuonna 2018 erillisellä suosituksella tekijyydestä sopimisesta (PDF).

TENK hyväksyi yhdessä tutkimusyhteisön kanssa päivittämänsä uuden HTK-ohjeen kokouksessaan 27.1.2023. Opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) ylijohtaja **Atte Jääskeläinen** julkisti *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohje 2023* (PDF) -julkaisun 15.3.2023 *Etiikan päivä* -seminaarissa Tieteiden talolla. Uudessa ohjeessa korostuu hyvien tutkimuskäytäntöjen ja vastuullisen tutkimuskulttuurin edistäminen.



Ylijohtaja Atte Jääskeläinen julkisti päivitetyn hyvän tieteellisen käytännön ohjeen Etiikan päivässä 15.3.2023.

HTK 2023 -ohjeen keskeisimmät uudistukset ovat seuraavat:

- HTK-prosessin kesto ja TENKin lausunnon pyytämisaikaa on lyhennetty,
- tutkimusetikan tukihenkilöiden toimenkuva on lisätty,
- HTK:n vastaisen toiminnan luokittelua on yhtenäistetty kansainvälisen käytännön kanssa,
- HTK-loukkausten tunnistamiseen on liitetty vakavuusasteen arviointi,
- eurooppalainen suositus HTK-loukkaustutkinnan osapuolten suojelusta on otettu huomioon,
- tutkijoiden merkityksellisten sidonnaisuuksien ilmoittamisvelvollisuus on lisätty,
- pro gradu -tasoiisiin opinnäytteisiin kohdistuneiden loukkausepäilyjen käsittely on vastuutettu korkeakouluille ja
- ”hyvä tieteellinen käytäntö” on käännetty englannin kielen termillä ”research integrity”.

Keväällä 2023 uutta ohjetta esiteltiin sidosryhmille räätälöidyissä, etäyhteydellä toteutetuissa keskustelutilaisuuksissa. Ohjeesta laadittiin oheismateriaaleja kuten sitoutuneiden organisaatioiden ja tutkijoiden muistilista sekä uudistettu lomake HTK-loukkausepäilyilmoitukselle. Ohjeesta painettiin erilliset julkaisut suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Vuoden 2023 loppuun mennessä HTK 2023 -ohjeeseen oli sitoutunut lähes sata eri kokoista organisaatiota. Ks. [HTK-ohjeeseen sitoutuneet organisaatiot](#).

2.2. TUTKIMUSETIIKAN TUKIHENKILÖT

TENK koordinoi vuonna 2017 käynnistämäänsä kansallista tutkimusetiikan tukihenkilötoimintaa. Tukihenkilötoiminnan lähtökohtana on muun muassa tarve vahvistaa tutkijakunnan osaamista hyvästä tieteellisestä käytännöstä Suomessa. Tukihenkilöiden tärkein tehtävä on tarjota oman organisaation henkilökunnalle luottamuksellista neuvontaa tilanteissa, joissa epäillään hyvän tieteellisen käytännön loukkausta. Uuteen HTK-ohjeeseen sitoutuvat organisaatiot sitoutuvat myös nimeämään organisaatioonsa tutkimusetiikan tukihenkilön. Vuoden 2023 loppuun mennessä tutkimusetiikan tukihenkilöjärjestelmässä oli mukana yhteensä 75 tutkimusorganisaatioita ja 157 tukihenkilöä.

TENK järjestää tukihenkilöille vuosittain koulutus- ja verkostoitumistilaisuuksia. Vuonna 2023 tilaisuuksia järjestettiin helmikuussa, toukokuussa ja joulukuussa, ja painopisteenä oli tänä vuonna tukihenkilöiden perehdytys uuteen HTK-ohjeeseen.

Tukihenkilöille laaditun ns. tukihenkilöohjeen (TENKin suositukset tukihenkilöille, 2018) päivitystyö aloitettiin. Päivitystyön tarkoituksena on huolehtia, että ohje on linjassa vuonna 2023 uudistetun HTK-ohjeen kanssa.

Vuotuiseen tukihenkilötoimintaa kartoittavaan kyselyyn vastasi tammi-kuussa 2024 59 tukihenkilöä (vastausprosentti 38). Kuten aiemminkin, tukihenkilöiden tehtäviin kuului vuonna 2023 etupäässä tutkimuseettistä neuvontaa ja tiedottamista. HTK-loukkausepäilyjä ja -prosesseja oli melko vähän. Vastaajat arvioivat tukihenkilötoiminnan hyödylliseksi ja kokivat enimmäkseen onnistuneensa tehtävänsä hoidossa. Haasteiksi koettiin mm. laajempien tutkimuseettisten kysymysten rajautuminen HTK-painotteisen tehtävänkentän ulkopuolelle, resurssit ja organisaation suhtautuminen. TENKiltä toivottiin lisää tukea mm. verkostoitumiseen.

Tukihenkilötoiminnan kehittämisryhmä aloitti uuden kolmivuotiskautensa vuoden alussa. Kehittämisryhmä määritteli tulevan toiminnan painopisteiksi tukihenkilöohjeen päivittämisen, organisaatioiden ohjeistamisen sekä sitouttamisen tukihenkilötoimintaan, englanninkielisen tukihenkilötoiminnan mahdollistamisen ja verkostoitumisen kehittämisen. Puheenjohtajana toimii TENKin jäsen Simo Kyllönen Helsingin yliopistosta.

2.3. VIESTINTÄ

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan tehtävänä on harjoittaa tutkimuseettisiin kysymyksiin liittyvää tiedotustoimintaa. Neuvottelukunnan ja sen sihteeristön toiminnassa viestintä on osa kaikkea toimintaa ja asiantuntijatehtäviä. TENK viestii toiminnastaan, tutkimuseettisistä ohjeistuksistaan ja suosituksistaan sekä laajemmin tutkimuseetiikkaan liittyvistä kansallisista ja kansainvälisistä

kysymyksistä suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi muun muassa omilla verkkosivuillaan ja TENK tiedottaa -uutiskirjeessään sekä Vastuullisen tieteen verkkosivuilla ja Vastuullisen tieteen X-tilillä (@VastTiede).

Vuonna 2023 viestintä kietoutui merkittävästi uudistetun HTK-ohjeen ympärille. Ohjeesta ja sen uudistamisesta viestittiin erityisesti verkkosivuilla ja uutiskirjeessä sekä erilaisin kohdennetuin sidosryhmäviestein. TENK tiedottaa -uutiskirje kertoo neuvottelukunnan tärkeimmät kuulumiset ja tutkimuseettikan ajankohtaiset asiat. Uutiskirje ilmestyy 2–4 kertaa vuodessa. Uutiskirje lähetetään tilaajille ja TENKin ohjeisiin sitoutuneiden organisaatioiden johdolle sekä muille keskeisille sidosryhmille. Vuonna 2023 uutiskirje julkaistiin helmikuussa (1/2023), huhtikuussa (2/2023), syyskuussa (3/2023) ja joulukuussa (4/2023). Vuoden 2023 loppuun mennessä uutiskirjeellä oli yhteensä 585 tilaajaa.

Uudistetun HTK-ohjeen julkaisun myötä TENKin viestinnässä keskityttiin TENKin verkkosivujen päivitystyöhön. Verkkosivujen sisällöt päivitettiin kokonaisuudessaan vastaamaan uudistetun HTK-ohjeen sisältöjä ja muutoksia. Samalla kiinnitettiin huomiota sivuston selkeyteen, ymmärrettävyyteen, visuaaliseen ilmeeseen sekä käyttökokemuksen parantamiseen. Vuoden aikana verkkosivut päivitettiin suomeksi. Ruotsin- ja englanninkielisten sivujen päivitustyö jatkuu vuoden 2024 puolella.

Vuonna 2023 TENKin verkkosivuilla vierailtiin 168 000 kertaa. Uniikkien käyntikertojen määrä kasvoi 59,4 prosenttia verrattuna edelliseen vuoteen 2022, jolloin verkkosivuilla vierailtiin 105 383 kertaa. Yksittäisten sivujen katselukertoja (pageviews) kertyi 620 995 kappaletta. Vuoden viisi vierailuinta sivua olivat englanninkielinen suositus tutkijan ansioluettelomallista (Template for researcher's curriculum vitae), etusivu, hyvän tieteellisen käytännön osio, ohjeet ja aineistot -sivu sekä suomenkielinen tutkijan ansioluettelomalli (Tutkijan ansioluettelomalli. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan suositus 2020). Tutkimuseettisen neuvottelukunnan sivut ja brändi tunnetaan hyvin; suurin osa löytää verkkosivuille suoraan selaimen osoitekentän kautta. Toiseksi eniten verkkosivuille löydetään hakukoneiden kautta ja kolmanneksi eniten muiden verkkosivustojen, kuten tutkimusorganisaatioiden sivustojen kautta.

Uudistetun HTK-ohjeen viestinnän ja sidosryhmätyön tueksi toteutettiin uusi opetusvideo täydentämään aikaisempien videoiden sarjaa. Uudessa videossa esitellään saavutettavasti liikkuvan piirroskuvan, audion ja tekstin keinoin hyviä tieteellisiä menettelytapoja. Video toteutettiin suomeksi ja se tekstitettiin ruotsiksi ja englanniksi. Aikaisemmat videot käsittelevät tiedevilpin tutkintaa Suomessa ja eettistä ennakoarviointia ihmistieteissä.

Lisäksi TENKin jäsenet ja sihteeristö viestivät ja tekevät TENKin toimintaa sekä tutkimuseettisiä kysymyksiä näkyviksi pitämällä seminaariesitelmää (LIITE 1) ja julkaisemalla artikkeleita sekä antamalla haastatteluita (LIITE 2).

2.4. TAPAHTUMAT

TENK järjesti yhteistyössä kansallisten eettisten neuvottelukuntien kanssa Etiikan päivän 2023 15.3.2023 (LIITE 4). Etiikan päivä on tieteen ja tutkimuksen eettisiä kysymyksiä käsittelevä seminaari, joka on koonnut eri tieteenalojen edustajat yhteen jo vuodesta 2011 asti. Seminaarin teemana olivat tällä kertaa luonnon- ja ympäristötutkimuksen alojen eettiset kysymykset.

Tilaisuus käynnistyi aamupäivän työpajoilla ja uudistetun *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohje 2023* julkistamisella. **Tiina Pullola** (Maa- ja metsätalousministeriö), **Petteri Lehikoinen** (Luonnontieteellinen keskusmuseo Luomus), **Meri Kunnasranta** ja **Katja Holmala** (Luonnonvarakeskus) sekä **Riina Huusko** (Luonnonvarakeskus) keskustelivat luonnonvaraisten eläinten merkintämenetelmistä aamun ensimmäisessä työpajassa. TENKin asiantuntija **Eero Kaila** veti päivän toisen työpajan, jossa ideoitiin yhdessä sidosryhmien kanssa eettistä tarkistuslistaa luonnon- ja ympäristötutkimukselle.

HTK-ohjeen julkistamisen yhteydessä esiintyivät OKM:n ylijohtaja Atte Jääskeläinen, TENKin puheenjohtaja Riitta Keiski, pääsihteeri Sanna-Kaisa Spoof ja erityisasiantuntija **Minna Aittasalo**, Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen TKI-ylijohtaja **Terhi Kilpi** ja Suomen Akatemian strategisen tutkimuksen johtaja **Päivi Tikka**. Lisäksi Etiikan päivän seminaarissa esiintyivät erikoisasiantuntija **Toni Eerola** (Geologian tutkimuskeskus), tutkimuskoordinaattori **Anna Lintunen** (Helsingin yliopisto), professori **Ilari Sääksjärvi** (Turun yliopisto), tutkimusprofessori **Juha Hiedanpää** (Luonnonvarakeskus), projektipäällikkö **Kaj Forsius** (Suomen ympäristökeskus) sekä TENKin varapuheenjohtaja Sirpa Thessler ja jäsen Simo Kyllönen.



HTK 2023 -ohjeen julkistamistilaisuudessa Tieteiden talolla 15.3.2023 (vas.) Päivi Tikka, Terhi Kilpi, Sanna-Kaisa Spoof, Riitta Keiski ja Minna Aittasalo.

Etiikan päivä järjestettiin Helsingissä Tieteiden talolla (Kirkkokatu 6). Seminaarin ohjelmaa oli lisäksi mahdollista seurata etänä YouTubessa. Tilaisuus järjestettiin yhteistyössä Geenitekniikan lautakunnan (GTLK), Suomen Tiedeakatemioiden, Valtakunnallisen sosiaali- ja terveystieteiden neuvottelukunnan (ETENE), Valtakunnallisen lääketieteellisen tutkimuseettisen toimikunnan (TUKIJA) ja Tieteellisiin ja opetustarkoituksiin käytettävien eläinten suojelun neuvottelukunnan (TOKES) kanssa.

Huhtikuussa 12.4.2023 järjestettiin tutkimusorganisaatioiden johdolle ja hallintohenkilöstölle suunnattu infotilaisuus uuteen HTK-ohjeeseen sitoutumisesta. Tilaisuus järjestettiin etänä Zoomissa. Ohjelmassa mukana olivat TENKin puheenjohtaja Riitta Keiski, johtaja **Erja Heikkinen** (OKM), TENKin pääsihteeri Sanna-Kaisa Spooft ja erityisasiantuntija Minna Aittasalo sekä kehittämisasiantuntija **Kirsi Klemelä** (Turun yliopisto).

Toukokuussa 10.5.2023 pidettiin infotilaisuus uudesta HTK-ohjeesta ja hyvän tieteellisen käytännön loukkausepäilyjen käsittelystä niille tutkimusorganisaatioiden henkilöille, jotka selvittävät tiedevilppiepäilyjä ja valmistelevat tai toteuttavat HTK-prosesseja. Tilaisuudessa tutustuttiin uudistuneeseen HTK-ohjeeseen ja sen keskeisimpiin muutoksiin HTK-prosessin ja tiedevilppiepäilyjen käsittelemisen kannalta. Infotilaisuus järjestettiin etänä Zoomissa. Tilaisuudessa esiintyivät TENKin pääsihteeri Sanna-Kaisa Spooft ja erityisasiantuntija Minna Aittasalo sekä professori ja kanslerin sihteeri **Sakari Melander** (Helsingin yliopisto).

Toukokuussa 24.5.2023 järjestettiin lisäksi Research Integrity Morning-tilaisuus kansainvälisille tutkijoille. Englanninkielisessä tilaisuudessa esiteltiin TENKin toimintaa, ohjeita ja suosituksia sekä tutkimuseettikan tukihenkilötoimintaa. Etänä Zoomissa järjestetyssä tilaisuudessa puhuivat TENKin pääsihteeri Sanna-Kaisa Spooft, koordinaattori **Kalle Videnoja**, asiantuntija Eero Kaila ja koordinaattori **Anni Sairio**.

Lokakuussa 10.10.2023 TENK järjesti yhteistyössä Opetushallituksen ja opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa seminaarin korkeakoulujen hyvistä akateemisista käytännöistä. Seminaarissa keskusteltiin Euroopan neuvoston vilpin vastaisia toimia koskevasta suosituksesta, hyvien akateemisten käytäntöjen edistämisestä ja opintovilpin ehkäisemisestä korkeakouluissa. Maksuton seminaari järjestettiin Helsingissä Paasitornissa. Tilaisuutta oli lisäksi mahdollista seurata etänä YouTubessa. Ohjelmassa esiintyivät kansliapäällikkö **Anita Lehikoinen** (OKM), opetusneuvos **Maija Innola** (OKM), professori **Riitta Pyykkö** (Turun yliopisto), professori **Erika Löfström** (Helsingin yliopisto) sekä professori **Phil Newton** (Swansea University). Rinnakkaisissa pienryhmissä puhuivat lisäksi vararehtori **Petri Suomala** (Aalto yliopisto), koulutuksen strategisen kehittämisen johtaja **Peppi Taalas** (Jyväskylän yliopisto), varapuheenjohtaja **Diana Muraskina** (SAMOK), erityistutkija **Anne Kärki** (Satakunnan ammattikorkeakoulu) ja opintoasiainjohtaja

Petri Sjöblom (Turun yliopisto). Tilaisuuden puheenjohtajana toimi johtaja **Jonna Korhonen** (OKM).

Lokakuussa 25.10.2023 TENK oli mukana Yliopistojen kehitysyhteistyöverkosto UniPIDin järjestämässä *Ethical guidelines for responsible academic partnerships with the Global South* -ohjeistuksen julkistustilaisuudessa. TENK toimi tilaisuuden ja ohjeen yhteistyökumppanina osallistumalla ohjausryhmän työhön. *From words to action: Laying foundations for responsible academic partnerships with the Global South* -tilaisuudessa esiintyivät **Liisa Laakso** (Nirdoc Africa Institute), **Tiina Vihma-Purovaara** (OKM), **Elizabeth Eta** (Helsingin yliopisto), **Bonn Juego** (Jyväskylän yliopisto), **Jackie Kado** (Network of African Science Academies), **Markus Laitinen** (Helsingin yliopisto) ja **Tiina Konttinen** (UniPID, Jyväskylän yliopisto). TENKin puheenvuoron piti TENKin jäsen Veikko Ikonen.

3.

HYVÄN TIETEELLISEN KÄYTÄNNÖN LOUKKAUSEPÄILYJEN KÄSITTELEMINEN

3.1. TENKILLE ILMOITETUT HTK-LOUKKAUSEPÄILYT JA TODETUT LOUKKAUKSET

Vuonna 2023 Suomen yliopistot, ammattikorkeakoulut ja muut HTK-ohjeeseen sitoutuneet tutkimusorganisaatiot ilmoittivat TENKille yhteensä 38 uudesta hyvän tieteellisen käytännön (HTK) loukkausepäilystä. Näistä 4 koski ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon (YAMK) opinnäytetöitä.

TENKille saapuneiden ilmoitusten mukaan vuoden aikana saatettiin päätökseen 37 HTK-prosessia, joista osa oli alkanut jo edeltävinä vuosina. Näistä 32 koski yliopistoissa tai muissa organisaatioissa tutkittuja tapauksia ja 5 YAMK-opinnäytetöitä. Epäilyt selvitettiin HTK-prosessissa siinä organisaatiossa, jossa epäilyn alainen tutkimus tai opinnäytetyö oli tekeillä tai tehty.

Vuonna 2023 todettiin 11 HTK-loukkausta, joista 7 oli vilppitapauksia ja 3 piittaamattomuutta HTK:sta.

TENKille ilmoitetut HTK-loukkausepäilyt ja todetut HTK- loukkaukset, lkm (suluissa YAMK- opinnäytteitä koskevien ilmoitusten lukumäärä)	2023	2022	2021	2020	2019
Tutkimusorganisaatioiden ilmoitukset uusista HTK- loukkausepäilyistä	38 (4)	31 (5)	53 (10)	43 (2)	34 (13)
Tutkimusorganisaatioissa päätökseen saadut HTK- prosessit, joissa todettiin HTK-loukkaus: vilppi	7 (2)	2 (1)	5 (2)	6 (3)	13 (9)
Tutkimusorganisaatioissa päätökseen saadut HTK-prosessit, joissa todettiin HTK-loukkaus: piittaamattomuus	3 (0)	0	3 (1)	9 (2)	6 (4)

Taulukko 1: Tutkimuseettiselle neuvottelukunnalle ilmoitettujen HTK-loukkausepäilyjen ja todettujen HTK-loukkausten lukumäärät vuosittain (suluissa YAMK-opinnäytteitä koskevien ilmoitusten lukumäärä).

3.2. TENKILTÄ PYYDETYT JA TENKIN ANTAMAT HTK-LAUSUNNOT

Vuonna 2023 TENK vastaanotti 13 uutta hyvän tieteellisen käytännön loukkausepäilyjen tutkintaprosessiin liittyvää lausuntopyyntöä. Toissa vuonna saapuneiden lausuntopyyntöjen poikkeuksellisen suuresta määrästä johtunut ruuhka saatiin selvitettyä ja lausuntopyyntöjen määrä palasi vuonna 2023 aikaisempien vuosien tasolle. Kaiken kaikkiaan TENK antoi vuoden 2023 aikana yhteensä 7 HTK-lausuntoa.

Lisäksi TENK vastaanotti yhden lausuntopyynnön, joka kohdistui ihmistieteiden eettisen toimikunnan antamaan ennakoarviointi-lausuntoon. TENKin antamien IEEA-lausuntojen lyhennelmät esitetään kohdassa 4.2.

TENKin vuonna 2023 antamien HTK-lausuntojen lyhennelmiä esitetään kohdassa 3.3. Lyhennelmät julkaistaan myös [TENKin verkkosivuilla](#).

TENKin lausunnot, lkm (suluissa YAMK- opinnäytteitä koskevien lausuntopyyntöjen ja lausuntojen lukumäärä)	2023	2022	2021	2020	2019
Vastaanotetut HTK- prosessiin liittyneet uudet lausuntopyynnöt	13 (0)	8 (0)	37 (7)	14 (2)	23 (10)
Annetut HTK-prosessiin liittyneet lausunnot; mukana myös eri lausuntopyyntöjä kuin ed. kohdassa	7 (0)	19 (0)	22 (0)	13 (0)	22 (12)
Muut kuin HTK- prosesseihin liittyneet asiantuntijalausunnot	2	1	1	7	1

Taulukko 2: Tutkimuseettisen neuvottelukunnan lausuntojen lukumäärä vuosittain (suluissa YAMK-opinnäytteitä koskevien lausuntopyyntöjen ja lausuntojen lukumäärä).

3.3. TENKIN ANTAMIEN HTK-LAUSUNTOJEN LYHENNELMIÄ

Lausunto 1 (TENK 2023:1): Maininnan puuttumista seminariesitelmästä ei katsottu HTK-loukkaukseksi

TENK vastaanotti yliopiston X tutkijatohtori A:n lausuntopyynnön, joka liittyi A:n tekemään HTK-loukkausepäilyilmoitukseen. Epäiltyä oli saman yliopiston yliopistotutkija, dosentti B. Epäilyn aiheena oli anastaminen ja piittaamattomuus HTK:sta. Lausuntopyynnössä ilmaistiin tyytymättömyys X:n rehtorin tekemään HTK-esiselvityspäätökseen asiassa.

A:n mukaan B oli esitellyt kansainvälisessä seminaariesitelmässään heidän yhteishankkeessaan tekemäänsä tutkimusta omanaan ja näin syyllistynyt anastamiseen. Lisäksi A katsoi B:n syyllistyneen tutkijayhteisön harhaanjohtamiseen, sillä tämä oli jättänyt A:n ja muut yhteishankkeen tutkijat esitelmässään mainitsematta. Lisäksi A esitti epäilyn B:n dosentiksi nimittämiseen liittyen.

TENK katsoo, että kiistanalaisen esitelmän tarkoitus oli esitellä ”Tieni tutkijana” -tyyppisesti B:n henkilökohtaista tutkijanuraa. Seminaarissa ei ollut ollut tavoitteena esitellä laajemmin esim. X:ssä toteutettuja tutkimushankkeita. Lähdeviitteiden lyhentämisen katsottiin kuuluvan alan normaaliin käytäntöön. TENK katsoi, ettei B ollut syyllistynyt esitelmässään HTK-loukkaukseen ja että yliopisto X on suorittanut kyseisen HTK-prosessin TENKin ohjeiden mukaisesti.

Lausunto 2 (TENK 2023:2): Professori ei anastanut alaisensa tutkimusidea, mutta hänen olisi pitänyt informoida tätä omasta hankesuunnitelmastaan

Lääke- ja terveystieteiden alan yliopistonlehtori A epäili esihenkilöään, professori B:tä johtamansa tutkimusryhmän tutkimusideoiden anastamisesta, muiden tutkijoiden saavutusten vähättelystä sekä heidän työnsä vaikeuttamisesta. Tapauksen keskiössä oli A:n tutkimusryhmän yhteisartikkelin käsikirjoituksessa esitetty kuvio teoreettisesta mallista, joka oli A:n mukaan syntynyt pitkällisen kehittämistyön tuloksena. A yllättyi, kun kyseinen kuvio sisältyi heidän tiimipalaverissaan B:n hankesuunnitelmaa esittelevään diaesitykseen. A:n tutkimusryhmän jäsen C oli A:n tietämättä antanut B:lle luvan kyseisen käsikirjoituksen käyttöön tämän hankevalmistelussa. A oli aikonut hakea kuvioon pohjautuvalle uudelle hankkeelle rahoitusta, mutta hän muutti suunnitelmaansa kilpailutilanteen estämiseksi. B sai hankkeelleen rahoituksen mutta A jäi ilman.

Esiselvityksen perusteella yliopiston rehtori päätti, että HTK-loukkausta ei ollut tapahtunut. Koska diaesityksessä viitattiin e.m. käsikirjoitukseen, B ei esittänyt kiistanalaista ideaa omissa nimissään. A oli tyytymätön sekä johtopäätökseen että suoritettuun HTK-prosessiin. Hänen mukaansa esiselvittäjä ei tuntenut syvällisesti sitä tieteenalaa, jota epäily koski.

Lausunnonssa TENK katsoi, että B:n olisi tullut esihenkilön asemassa aloitteellisesti ja hyvissä ajoin sopia A:n kanssa työnjaosta toisiaan lähellä olevien tutkimusaiheiden hankesuunnittelussa. B:n olisi myös pitänyt pyytää lupa kiistanalaisen käsikirjoituksen käyttöön joko kaikilta sen kirjoittajilta tai k.o. tutkimushankkeen vastuulliselta tutkijalta eli A:lta. Sitä, että B ei näin toiminut, ei voida kuitenkaan pitää anastuksena eikä piittaamattomuutena. Koska B mainitsi esityksessään käyttämänsä lähteen, kyseessä ei näin ollen ollut törkeä laiminlyönti. TENK:n mukaan esiselvitys ja esiselvittäjän asiantuntemus olivat olleet riittävät, eikä asiassa tarvittu varsinaista tutkintaa.

Lausunto 3 (TENK 2023:3): Koeaineiston käyttö oli osa tutkimusryhmän toimintaa eikä sen käyttämiseen liittynyt HTK-loukkausta.

Yliopisto X:n tutkija A teki HTK-loukkausepäilyilmoituksen, jossa epäilyn kohteena olivat yliopiston Y tutkijatohtori B ja projektitutkija C. Epäilyn aiheena oli tekijyyteen liittyvä loukkaus. A:n mukaan hän oli tehnyt kokeita B:n vetämässä projektissa, joiden tulokset päätyivät B:n, C:n ja kolmen muun kirjoittajan vuonna 2012 julkaisemaan artikkeliin. A:n mukaan oli tapahtunut HTK-loukkaus, koska häntä ei ollut pyydetty mukaan artikkelin kirjoittajaryhmään. A oli tyytymätön Y:n rehtorin asiassa tekemään HTK-esiselvityspäätökseen, jonka mukaan kyseessä ei ollut HTK-loukkaus.

Lausunnossaan TENK katsoi, että sekä A:n että B:n tekemät kokeet olivat saman tutkimusryhmän puitteissa tehtyjä kokeita. B oli ollut vastuullisen tutkijan roolissa tutkimusryhmässään ja vastuussa tutkimusryhmän sisäisestä työnjaosta. TENK katsoi, ettei B eikä C ollut syyllistynyt HTK-loukkaukseen ja että kyseinen HTK-prosessi oli suoritettu TENKin ohjeiden mukaisesti.

Lausunto 4 (TENK 2023:4): Viittaamatta jättäminen yhteisartikkelin kirjoittajan opinnäytteeseen ei ollut plagiointia

Tutkija A epäili, että tutkijatohtori B, apulaisprofessori C ja professori D olisivat syyllistyneet tutkija E:n opinnäytteen plagiointiin tekniikan alan yhteisartikkelissa, jonka kirjoittajina olivat B, C, D ja E. Artikkelissa käytettiin opinnäytteen tekstiä, tuloksia ja havaintoja, mutta opinnäytteeseen ei viitattu. Samalla A:n mukaan tiedeyhteisöä olisi johdettu harhaan artikkelin löydösten uutuuden osalta. Lausuntopyynnössään TENKille A totesi, että vertaisarvioijat eivät olleet voineet tietää artikkelin yhtäläisyyksistä opinnäytteen kanssa.

Päätöksessään yliopiston rehtori katsoi, että vaikka viittaaminen olisi ollut toivottavaa, HTK-loukkausta ei kuitenkaan ollut tapahtunut. Rehtorin mukaan ”yhtäältä on suositeltavaa viitata laajasti aikaisempiin opinnäytetöihin mutta toisaalta on pidättäydyttävä viittaamasta liiallisesti omiin julkaisuihin viittausindeksien keinotekoiseksi korottamiseksi”.

TENK on linjannut, että tieteellisten yhteisartikkeleiden kirjoittajien tulee yhdessä hyväksyä sekä artikkelin sisältö että se, keiden nimet merkitään kirjoittajaluetteloon. Mikäli yhteisartikkelissa todetaan HTK-loukkaus, ovat kaikki sen kirjoittajiksi merkityt tutkijat siitä yhteisesti vastuussa, ellei kunkin kirjoittajan kontribuutiota ole a.o. julkaisussa erikseen eritelty.

Lausunnossaan TENK katsoi, että koska E oli ollut yksi epäilyn alaisen artikkelin kirjoittajista, artikkelissa ei ollut syyllistytty hänen opinnäytteensä osien plagiointiin. Hyväksymällä artikkelin käsikirjoituksen E oli samalla hyväksynyt sen, että siinä ei viitattu hänen opinnäytteeseensä. Samalla TENK kuitenkin yhtyi siihen yliopiston näkemykseen, että erityisesti opinnäytetöiden ohjaajien tulisi muistaa hyvät viittauskäytänteet silloin, kun opinnäytetyö ja tieteellinen julkaisu ovat sisällöllisesti lähellä toisiaan.

Lausunto 5 (TENK 2023:5): Rehtorin päätöksen perustelut eivät riittäneet vilpin toteamiseen. Siirtymäsäännökset HTK-ohjeiden välillä oli tulkittu virheellisesti.

AMK 1:n yliopettaja A ja kaksi muuta tutkijaa epäilivät AMK 2:n lehtori B:n syyllistyneen anastamiseen kahdessa tekniikan alan artikkelissaan. A:n mukaan B oli toiminut monitieteisessä yhteishankkeessa asiantuntijana, mutta ei tutkimusryhmän jäsenenä, eikä hänellä olisi ollut kyseisissä artikkeleissaan oikeutta käyttää hankkeen tuotoksia omissa nimissään. B:n mukaan

hankkeen osapuolia ja tuotoksia koskenut sopimustilanne oli ollut kuitenkin epäselvä. Lisäksi B:n omalla tieteenalalla artikkelien kirjoittajiksi merkitään vain henkilöt, jotka ovat osallistuneet artikkelien kirjoitustyöhön.

Esiselvityksen perusteella AMK 2:n rehtori päätti B:n syyllistyneen lievään HTK-loukkaukseen, nimittäin HTK 2012 -ohjeen perusteella anastukseen ja HTK 2023 -ohjeen perusteella plagiointiin. Koska teko oli rehtorin mukaan lievä, ei tarvetta varsinaisen tutkinnan käynnistämiseksi ollut.

TENKin mukaan tieteellisissä julkaisuissa muiden tutkijoiden kontribuutio on tuotava esiin tapauskohtaisesti arvioidulla, riittävällä tavalla. Jotta anastaminen, joka on sekä tekona että seuraamuksiltaan aina erittäin vakavaa, voitaisiin HTK-prosessissa todeta, on teon sekä täytettävä anastamisen tunnusmerkit että oltava tahallinen ja tiedeyhteisöä tietoisesti harhauttava. Tässä tapauksessa rehtorin päätöksen perustelu ei ollut riittävän yksityiskohtainen anastamisen toteamiseen.

Koska HTK-loukkauksen tapahtuminen ja tunnistaminen jäi epäselväksi, oli asiassa TENKin mukaan käynnistettävä varsinainen tutkinta. Sekä mahdollisen rikkeen arviointi että HTK-prosessi tuli suorittaa HTK 2012 -ohjeen mukaan.

Lausunto 6 (TENK 2023:6): Pro Gradu -tutkielman laatuun liittyvät puuteet eivät paljastuneet HTK-loukkauksiksi

Henkilö A teki yliopiston rehtorille HTK-loukkausepäilyilmoituksen, jonka mukaan yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden alan maisteriopiskelija B olisi syyllistynyt plagiointina, anastamisena, sepittämisenä ja havaintojen vääristelynä ilmenevään tutkimusvilppiin sekä piittaamattomuudeksi tulkittavaan tiedeyhteisön harhaanjohtamiseen.

Yliopiston toteuttaman esiselvityksen johtopäätös oli, ettei B:n voitu katsoa syyllistyneen tutkimusvilppiin tai piittaamattomuuteen ja että varsinaista tutkintaa ei ollut syytä aloittaa. A oli tyytymätön päätökseen sekä yliopistossa suoritettuun HTK-prosessiin.

Lausunnossaan TENK katsoi, että HTK-prosessi on toteutunut asianmukaisesti ja että maisteriksi valmistunut B ei ollut syyllistynyt HTK-loukkaukseen opinnäytteessään. Tutkinnan suorittaneen tiedekunnan arviointikriteeristö sallii pro gradu -tutkielmilta laadullisia puutteita. TENK ei ota lausunnoissaan kantaa opinnäytetöiden arvosteluihin.

Lausunto 8 (TENK 2023:8): Yksittäisiin tutkijoihin kohdistuvassa HTK-prosessissa ei voida arvioida organisaation toimintaa viranomaisena.

Professori A epäili, että eräässä tutkimuslaitoksessa vallitsee eturistiriita, kun tutkimustoimintaa harjoittavat samat henkilöt, jotka tekevät viranomaispäätöksiä tutkimaansa aiheeseen liittyen. A kohdisti epäilynsä kolmeen

nimeämäänsä henkilöön. Tutkimuslaitos ei käynnistänyt asiassa HTK-prosessiin kuuluvaa esiselvitystä.

TENKin näkemyksen mukaan yksittäisiin tutkijoihin kohdistuvassa HTK-prosessissa ei voida arvioida organisaation toimintaa viranomaisena. A:n esittämässä HTK-loukkausepäilyssä esitettiin kuitenkin vakavia väitteitä, jotka kohdistuivat yksittäisten tutkijoiden toimintaan. Näin ollen epäily kuului HTK-ohjeen soveltamisalaan ja tutkimuslaitoksen olisi tullut suorittaa asiassa HTK-prosessin mukainen esiselvitys, jonka yhteydessä olisi kuultu asianosaisia.

Tutkimuslaitoksen asiassa suorittama alustava kartoitus vastasi kuitenkin laajuudeltaan HTK-prosessin mukaista esiselvitystä eikä esiselvitys olisi tuonut asiaan mitään sellaista uutta, joka ei olisi TENKin lausuntokäsittelyn yhteydessä toimitetuista asiakirjoista ja asianosaisten kuulemisesta jo käynyt ilmi. Asiassa ei näin ollen ollut tarpeen käynnistää HTK-ohjeen mukaista esiselvitystä. Epäillyt tutkijat eivät olleet syyllistyneet HTK-loukkauksiin.

4

EETTINEN ENNAKKOARVIOINTI

4.1. IHMISTIETEIDEN EETTISEN ENNAKKOARVIOINNIN (IEEA) KOORDINOINTI

TENK koordinoi ihmistieteiden eettistä ennakkoarviointia (IEEA) Suomessa ja edistää alueellisten ja organisaatiokohtaisten ihmistieteiden eettisten toimikuntien yhteistyötä.

Toimikuntien tehtävänä on antaa tutkijoiden pyynnöstä ennakkoarviointilausuntoja tutkimussuunnitelmien eettisyydestä ja muista tutkimukseen sisältyvistä riskeistä. Arvioinnin perustana on TENKin laatima ohje *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakkoarviointi Suomessa (2019)*, jonka noudattamiseen organisaatiot ovat sitoutuneet. Ohje on laadittu yhdessä tiedeyhteisön kanssa.

TENKin toimisto seuraa ennakkoarvioinnin tilannetta keräämällä vuosittain tietoa toimikuntien käsittelemistä tapauksista ja ylläpitää toimikuntien yhteystietolistaa. Ihmistieteiden eettiseen ohjeeseen oli sitoutunut vuoden 2023 lopussa yhteensä 80 organisaatiota.

Eettisen ennakkoarvioinnin tarve on jatkuvassa kasvussa. Laajat ja usein monitieteiset hankkeet edellyttävät huolellista eettistä pohdintaa. Kokonaan kielteisiä lausuntoja annetaan hyvin harvoin, mutta lausuntopyyntöä seuraava jatkokeskustelu ja erilaiset tarkentavat kysymykset ovat keskeinen osa lausuntoprosesseissa. Jos lausuntopyyntö on tehty vain julkaisijan vaatimuksesta, toimikunnat voivat käsitellä lausuntopyyntö nopeutetulla aikataululla. Toimikunnat voivat myös antaa kuvauksen suomalaisesta ennakkoarviointijärjestelmästä. Tutkijat kaipaavat edelleen tukea henkilötietojen käsittelyyn liittyvissä asioissa. Myös tekoälyn käyttö tutkimuksessa pohdituttaa tutkijoita. Monitieteiset, kansainväliset hankkeet, taiteellisen tutkimuksen erityiskysymykset sekä tieteellistä tutkimusta ja kehittämistoimintaa yhdistävät hankkeet nousivat esiin haastavina tapauksina.

Ihmistieteiden eettisten toimikuntien käsittelemät tapaukset, lkm	2023	2022	2021	2020	2019	2018
Eettisen ennakoarvioinnin lausuntopyynnöt	802	690	589	432	432	468
Eettisten toimikuntien antamat lausunnot	819	611	582	395	389	457
Kielteinen lausunto ¹	4	4	3	7	0	13
Lausuntoa ei ole annettu (ennakoarviointia ei katsottu tarpeelliseksi tai lausuntopyyntö ohjattu toiseen toimikuntaan)	20	57	36	21	36	26
TENKin seurantakyselyyn vastanneet organisaatiot	27	25	34	25	27	24

Taulukko 3: Ihmistieteiden eettisten toimikuntien käsittelemien tapausten lukumäärä vuosittain

Ihmistieteiden eettisten toimikuntien antamista päätöksistä voi tarvittaessa pyytää lausuntoa TENKiltä. **Ihmistieteiden eettisen ennakoarvioinnin jaosto** käsitteli vuonna 2023 IEEEA-lausuntopyyntöjä ja valmisteli lausuntoja. Jaoston toisena tehtävänä on kehittää ihmistieteiden eettistä ennakoarviointia ja alan toimikuntien työskentelyä Suomessa sekä seurata alakohtaisen, ei-lääketieteellisen tutkimuksen tutkimusetiikan kansainvälistä kehitystä.

Jaoston puheenjohtajana toimii TENKin jäsenistöstä Risto Turunen ja varapuheenjohtajana Riitta Salmelin. Muita jäseniä ovat TENKin jäsenet Veikko Ikonen ja Susanna Näreaho sekä pääsihteeri Sanna-Kaisa Spoof. Sihteerin tehtäviä hoiti 31.7.2023 saakka erityisasiantuntija Minna Aittasalo ja 1.8.2023 lähtien erityisasiantuntija **Iina Kohonen**. Jaosto piti vuonna 2023 viisi kokousta.

1 Vuonna 2019 ja sen jälkeen kielteisellä lausunnolla tarkoitetaan, että ei voitu antaa puoltavaa lausuntoa lainkaan tai tutkimussuunnitelmaan vaadittuja korjauksia ei ole tehty tai lausuntopyyntöön pyydettyä lisämateriaalia ei ole toimitettu. Ennen vuotta 2019 lukumääriin sisältyy myös tapauksia, joissa lausuntopyyntö on palautettu ehdottomin korjausvaatimuksin.

4.2. TENKILTÄ PYYDETYT JA TENKIN ANTAMAT IEEA-LAUSUNNOT

TENKIn *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa (PDF)* -ohjeessa todetaan, että ennakoarviointilausunnon pyytäjä voi pyytää TENKiltä lausuntoa, jos hän ei hyväksy saamaansa ihmistieteiden eettisen toimikunnan päätöstä tai lausunnon sisältämiä muutosehdotuksia.

Vuonna 2023 TENKille saapui yksi lausuntopyyntö, joka liittyi ihmistieteiden eettiseen ennakoarviointiin. Lyhennelmä annetusta IEEA-lausunnosta esitetään alla.

IEEA-lausunto 1 (TENK 2023:7): Ihmistieteiden eettinen toimikunta toimi TENKIn ohjeiden mukaisesti pyytäessään alueellisen lääketieteellisen eettisen toimikunnan kantaa lausuntopyyntöön

Tutkija pyysi TENKIn lausuntoa koskien ammattikorkeakoulun ihmistieteiden eettisen toimikunnan päätöstä olla antamatta ennakoarvioitilausuntoa hänen tutkimukselleen. Toimikunnan näkemyksen mukaan tutkimusasetelmassa ja -suunnitelmassa oli piirteitä, joiden vuoksi kyseessä saattoi olla lääketieteen tutkimuslain alainen tutkimus.

Tutkijan luvalla ihmistieteiden eettisen toimikunnan sihteeri tiedusteli asiaa alueelliselta lääketieteen eettiseltä toimikunnalta, joka katsoi, että tutkimusasetelma kuului tutkimuslain piiriin. Tutkija toimitti hakemuksen lääketieteen eettisen toimikunnan käsiteltäväksi, josta se sai tutkimusta puoltavan ennakoarviointilausunnon.

Tutkija kuitenkin kyseenalaistaa toimikunnan päätöksen olla antamatta lausuntoa. Hänen näkemyksensä mukaan tutkimus ei ollut lääketieteellisen tutkimuslain alle kuuluva mm. siksi, että tutkimuksen fokus ei ollut sairauteen tai terveyteen liittyvistä seikoissa. Lisäksi tutkimukseen haettavat osallistujat olivat perusterveitä, eivätkä kuuluneet mihinkään riskiryhmään. Hän pyysi TENKIn näkemystä ihmistieteiden ja lääketieteen eettisen ennakoarvioinnin rajanvetoon, niin että raja olisi alueellisesti yhdenmukainen. Lisäksi hän toivoo TENKIn ottavan kantaa tapaan, jolla toimikunta perusteli päätöksensä olla antamatta lausuntoa.

TENKIn näkemyksen mukaan lausuntopyyntöissä kuvattu tutkimusasetelma oli rajatapaus, joka olisi mahdollisesti voitu arvioida myös ihmistieteen eettisessä toimikunnassa. Ihmistieteiden eettinen toimikunta toimi IEEA 2019 -ohjeen mukaisesti pyytäessään alueellisen lääketieteellisen eettisen toimikunnan kannan siihen, oliko arvioitava tutkimus lääketieteen tutkimuslain alainen tutkimus. Koska alueellisen lääketieteellisen eettisen toimikunnan arvion mukaan kyseessä oli tutkimuslain alainen tutkimus, oli tämä oikea taho arvioimaan tutkimuksen.

TENKin näkemyksen mukaan eettinen toimikunta myös perusteli asian riittävällä tavalla tutkijalle. Yleisellä tasolla TENK kannustaa toimikuntia yksilöimään perustelut päätöksilleen mahdollisimman selkeästi.

4.3. LUONTOON JA YMPÄRISTÖÖN KOHDISTUVAN TUTKIMUKSEN EETTISTEN PERIAATTEIDEN JA EETTISEN ENNAKKOARVIOINNIN KEHITTÄMISHANKE

TENKissä käynnistyi lokakuussa hanke, jonka tavoitteena on laatia kansalliset eettiset periaatteet sekä eettisen ennakkoarvioinnin toimintamalli luonnon- ja ympäristöntutkimuksen aloille Suomessa. Hanke koskee kaikkea luontoon ja ympäristöön kohdistuvaa tutkimusta.

OKM:n rahoittaman **Luonnon- ja ympäristöntutkimuksen eettiset periaatteet ja ennakkoarviointiyhteistyö (LYTE)** -hankkeen avulla pyritään yhtenäistämään ja kehittämään luonnon- ja biotieteiden sekä ympäristön- ja tekniikan tutkimuksen tutkimuseettisiä käytäntöjä, ja samalla lisäämään eettistä keskustelua tutkimuksen luontoon ja ympäristöön kohdistuvista vaikutuksista. Hankkeen esikuvana toimii TENKin ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettisen ennakkoarvioinnin toimintamalli.

Hankkeelle päätettiin hakea rahoitusta tammikuussa julkaistun tarvekartoituksen (TENK 1/2023) tulosten pohjalta.

Elokuussa 2025 päättyvälle hankkeelle perustettiin ohjausryhmä, jonka puheenjohtajana toimii TENKin puheenjohtaja Riitta Keiski. Työryhmän puheenjohtajaksi valittiin TENKin varapuheenjohtaja Sirpa Thessler. TENKin asiantuntija **Veera Launis** toimii ohjausryhmän- ja työryhmän sihteerinä.

5.

KANSAINVÄLINEN TOIMINTA

TENK ON MUKANA syyskuussa 2022 alkaneessa EU:n Horisontti Eurooppa -hanke PREPAREDissa. Kolmivuotisen hankkeen päämääränä on luoda eettinen ohjeisto kriisiaikoina tehtävälle tutkimukselle, jossa tutkimustulokset tulee saada käyttöön nopeutetulla aikataululla. Hankkeen lähtökohtana on COVID-19-pandemian aikana kohdattuihin tutkimuseettisiin haasteisiin vastaaminen. Konsortiossa onkin vahva bio- ja lääketieteellinen painotus. Hankkeessa luotavan ohjeistuksen tulisi olla sovellettavissa myös muuhun kuin bio- ja lääketieteelliseen tutkimukseen, ja TENKin rooli on tässä tehtävässä keskeinen.

TENKin keskeisimpinä tehtävinä kolmivuotisessa hankkeessa on kartoittaa eurooppalaisen tutkimuseettisen (*research integrity*) sääntelyn tapoja, tehdä sidosryhmäyhteistyötä eurooppalaisen tutkimuseetiikan järjestö ENRION ja muiden tutkimuseettisten toimijoiden kanssa. Lisäksi TENKin tehtävänä on varmistaa, että hankkeessa tehtävä ohjeistus on tutkimuseetiikan eurooppalaisten käytäntöjen ja ohjeistuksen mukainen.

Vuonna 2023 TENK tuotti hankkeelle analyysin eurooppalaisista tutkimuseettisistä järjestelmistä sekä oli mukana järjestämässä fokusryhmähaastattelua, jonka tarkoituksena oli hankkeen ensimmäisen vuoden aikana löydettyjen koronapandemian kiihdyttämien tutkimuseettisten ongelmien validoiminen.

Hanketta koordinoi University of Central Lancashire (Kypros).

Lisäksi TENK toimii kolmivuotisen tutkimuseetiikan EU-hanke BEYONDin (2023–2025) partnerina. BEYOND-hanke selvittää käyttäytymistieteen keinoin, millaisia institutionaalisia ja tutkijan urapolkuun liittyviä tekijöitä tiedevilpin taustalla on, ja millainen tutkimuseettinen koulutus on mahdollisimman toimivaa. Hankkeen tarkoituksena on luoda malleja, joilla vilpilliseen toimintaan altistavia tekijöitä voitaisiin purkaa ja ennaltaehkäistä. Lisäksi hankkeessa kehitetään uusia ja jatkokehitetään olemassa olevia koulutusaineistoja.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta vastaa kansainvälisen hankkeen viestinnästä. Vuonna 2023 hankkeelle luotiin esimerkiksi viestintä- ja vaikuttavuussuunnitelma (Dissemination, Exploitation and Communication Plan), suunniteltiin ja tilattiin graafinen ilme, suunniteltiin ja toteutettiin verkkosivut sekä käynnistettiin hankkeen sosiaalisen median viestintä LinkedInissä.

TENK tekee hankkeessa myös konsultaatiota olemassa olevien tutkimusvilppiä vähentämään tarkoitettujen koulutusmallien hyödyllisyydestä ja tutkimusvilppitutkintojen ja -lausuntoprosessien vaikutuksesta niihin osallisille tutkijoille.

Hanketta koordinoi Oslon yliopisto ja hankkeen toisena suomalaisena partnerina on Helsingin yliopisto.

TENK jatkoi yhteistyötä European Network of Research Integrity Offices (ENRIO) -yhdistyksen kanssa mm. toimittamalla ja julkistamalla Research Integrity Practice in Europe -verkkojulkaisun ENRIO:n eurooppalaisessa tutkimuseettikongressissa Pariisissa.

6.

HENKILÖSTÖ JA TALOUS

VUONNA 2023 Tutkimuseettisen neuvottelukunnan sihteeristössä työskentelivät pääsihteeri, dosentti, FT Sanna-Kaisa Spoof ja erityisasiantuntija TaT Iina Kohonen. Kohosen toimivapaan aikana (1.2.2022–21.8.2023) sihteeristössä työskentelivät lisäksi asiantuntija VTT Eero Kaila ja erityisasiantuntija, dosentti, TtT Minna Aittasalo (31.7.2023 asti). Sihteeristöön kuuluivat lisäksi koordinaattori, dosentti, FT Anni Sairio sekä kansainvälisten asioiden koordinaattori VTM Kalle Videnoja. Määräaikaisena asiantuntijana TENKissä aloitti FM Veera Launis (1.10.2023). Sihteeristön osa-aikaisina työntekijöinä työskentelivät suunnittelija FM **Terhi Tarkiainen** ja toimistos sihteeri KTK **Kaisu Reiss**. Tarkiaisen toimivapaan aikana (alkaen 1.4.2023) sijaisena toimi FM **Meri Vainiomäki**.

TENKin sihteeristö työskenteli TSV:n toimiston yhteydessä osoitteessa Kirkkokatu 6, Helsinki. Toimistotilojen ohella TSV tarjoaa TENKille talous- ja henkilöstöhallinnon sekä IT-palveluita.

Neuvottelukunnalla oli käytössään 314 000 euron yleisavustus opetus- ja kulttuuriministeriöltä ja sen lisäksi projektirahoitusta opetus- ja kulttuuriministeriöltä sekä Euroopan Unionilta.

Tämä toimintakertomus on hyväksytty Tutkimuseettisen neuvottelukunnan kokouksessa 19.3.2024.

Riitta Keiski
Puheenjohtaja

Sanna-Kaisa Spoof
Pääsihteeri

LIITE 1

TUTKIMUSETIIKKAAN LIITTYVÄ OPETUS, ESITELMÄT JA PUHEENVUOROT

JÄSEN VEIKKO IKONEN

- "Ethics challenges when involving citizens in simultaneously running an open innovation challenge in India, Turkey, and Germany." Panelist. 9th annual InnoFrugal Conference. May 10–11, 2023. HANKEN BUSINESS LAB, Helsinki.
- "RRI, SDG, and Research Integrity". Conference Ethics by Design: responsible development of technology in the ESG ecosystem. 26.10.2023 on-line. The Łukasiewicz – ORGMASZ, Faculty of Philosophy University of Warsaw. The Center for Ethics of Technology At Humanites Institute.
- "Ethics management in the Horizon Europe projects". ProjMAN 2023 – 11th Int'l Conference on Project MANagement
- An AIS affiliated conference. November 8–10, 2023, Porto, Portugal.

JÄSEN ALEKSI TORNIO

- "HTK – Hyvä tieteellinen käytäntö", Helsingin yliopiston ja HUSin Kliinisen farmakologian keskiviikkomeeting, Helsinki, 5.4.2023

PYSYVÄ ASIANTUNTIJA KRISTA VARANTOLA

- Wien, toukokuu 23, esitys tutkimuseetiikan soveltamisesta ja uudesta European Code of Conduct- päivityksestä (ECoC)
- Wien, toukokuu 23, EU-rahoitteisen PRO ETHICS -projektin tapaaminen ja kommenttipuheenvuoro
- Helsinki, kunniatohtori, Helsingin yliopisto (erityisesti tutkimuseetiikan edistämisestä)
- Castellon de la Plana, Espanja Universitet Jaume I, kesäkuu 23, esitys ECoC-ohjeesta ja tutkimuseettisten ohjeiden soveltamisesta, EU-rahoitteisen ETHNA-projektin loppukokous
- Lontoo, kesäkuu 23, ALLEA vuosikokous, päivitetyn ECoC-ohjeen esittely
- Pariisi, syyskuu 23, ENRIO tutkimuseetiikan eurooppalainen konferenssi. Esitys uudesta ECoC-ohjeesta
- Pariisi, lokakuu 23, PRO ETHICS -projektin päätöskokous, paneeliesitys ECoC-ohjeen merkityksestä kansalaistieteen kannalta

- Bryssel, marraskuu, EU-rahoitteisen Human Brain Project -ohjelman loppukokous, kommenttipuheenvuoro tutkimuseetiikan vähäisestä roolista ohjelman toteutuksessa
- Etäyhteydellä, Viron tiedeakatemian seminaari, marraskuu 23, ECoC-ohjeen soveltamistavoista ja suomalaisista käytännöistä

PÄÄSIHTEERI SANNA-KAISA SPOOF

- Responsibilities and duties in research: Agreeing on authorship. Recommendations by the Finnish National Board on Research Integrity TENK. Tutkimuseiikkaseminaari, Oulun yliopisto 19.1.2023.
- Reliability, Honesty, Respect, Accountability: The ALLEA values and Good Research Practices. PREPARED Plenary 7.6.2023, Pariisi
- Invited Panel: Anonymity, communication, and transparency in investigation procedures. ENRIO 2023 Congress on Research Integrity Practice, Pariisi 7.9.2023
- Hyvät akateemiset käytänteet hyvän tieteellisen käytännön perustana. – Korkeakoulujen hyvät akateemiset käytänteet. Opetus- ja kulttuuriministeriön, Opetushallituksen ja TENKin seminaari 10.10.2023, Helsinki.
- Tutkimuseettisen neuvottelukunnan v. 2023 päivittämä *Hyvän tieteellisen käytännön* (HTK) ohje tutkimuksen rahoittajien tukena. Säätö ja rahastot ry 20.11.2023

ERITYISASIAANTUNTIJA IINA KOHONEN

- "The Research Integrity Clinic" – *Metodifestivaali "Metodit muuttuvassa maailmassa"*. Ihmistieteiden metodikeskuksen (IHME), Jyväskylän yliopisto 31.8.2023

ASIAANTUNTIJA EERO KAILA

- "From Human Participants to Environmental Research Subjects: Recent Developments in Ethical Pre-review in Finland". ENRIO 2023 Congress on Research Integrity Practice, Pariisi 7.9.2023

LIITE 2

TUTKIMUSETIIKKAAN LIITTYVÄT JULKAISUT, HAASTATTELUT JA MUU TUTKIMUSETIIKKAAN LIITTYVÄ ESIINTYMINEN MEDIASSA

- Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohje 2023. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023.
- God vetenskaplig praxis och handläggning av misstankar om avvikelse från den i Finland. Forskningsetiska delegationens anvisningar 2023. Forskningsetiska delegationens publikationer 3/2023.
- The Finnish Code of Conduct for Research Integrity and Procedures for Handling Alleged Violations of Research Integrity in Finland 2023. Publications of the Finnish National Board on Research Integrity TENK 4/2023.

JÄSEN VEIKKO IKONEN

- Ikonen, Veikko. Updated measures to raise awareness of ethics and research integrity in research institute – experiences from the real world. Book of Abstracts. ENRIO 2023 Congress on Research Integrity Practice 7–8 Sep 2023, Paris, France. 55^{èmes} Journées de la Recherche Porcine, 2023.

JÄSEN MATTI MUUKKONEN

- Muukkonen, Matti, Hyvä tieteellinen käytäntö (HTK) – hallinto-oikeudellisia havaintoja loukkausepäilyjen käsittelyyn liittyen (Responsible Conduct of Research – Administrative Law Findings on Handling the Alleged Violations). 2023. Tiedepolitiikka 3/2023, s. 30–43.
- Muukkonen, Matti, Hyvä tieteellinen käytäntö (HTK) – käsitteellisiä täsmennyksiä (Responsible Conduct of Research – Conceptual Clarifications). 2023. Tiedepolitiikka 2/2023, s. 14–21.

PÄÄSIHTEERI SANNA-KAISA SPOOF

JULKAISU

- SpooF, Sanna-Kaisa (2023). A Portrait of a Whistleblower in Europe. *Research Integrity Practice in Europe (RIPE)* 4.9.2023.

HAASTATTELU

- Uutissuomalainen 18.1.2023; Keski-Uusimaa ym. maakuntalehtiä
- Länsi-Savo 13.4.2023; muita maakuntalehtiä 14.4.2023
- Acatiimi 3/2023 ja 5/2023
- Ilta-Sanomat 7.9.2023
- Tiedetoimittaja 3/2023
- Länsi-Savo 14.11.2023
- YLE.fi 14.12.2023

ASiantuntija Eero Kaila

- Launis, Veera ja Kaila, Eero (2023). Luontoon ja ympäristöön kohdistuvan tutkimuksen kansallisten eettisten periaatteiden ja eettisen ennakoarvioinnin tarvekartoitus. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan selvitys 2022. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisu 1/2023.

ASiantuntija Veera Launis

- Launis, Veera ja Kaila, Eero (2023). Luontoon ja ympäristöön kohdistuvan tutkimuksen kansallisten eettisten periaatteiden ja eettisen ennakoarvioinnin tarvekartoitus. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan selvitys 2022. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisu 1/2023.

Koordinaattori Kalle Videnoja

- Nolte, H., Videnoja, K., Tauginiené, L., Czesnick, H., & Rutiku, S. (2023). ENRIO's Leading Pathway to Research Integrity Promotion. In S. E. Eaton (Ed.), *Handbook of Academic Integrity* (pp. 1–18). Springer Nature. https://doi.org/10.1007/978-981-287-079-7_168-1

LIITE 3

EETTISTEN TOIMIKUNTIEN JA VASTAAVIEN PUHEEN- JOHTAJUUDET JA JÄSENYYDET

JÄSEN VEIKKO IKONEN

- Tampereen alueen ihmistieteiden eettinen toimikunta, jäsen
- VTT:n eettinen toimikunta, jäsen
- Ethical guidelines for the Global South related research and partnerships, Steering Group, jäsen
- Horizon Europe -rahoitteinen AMPS-hanke, ethics mentor (<https://cordis.europa.eu/project/id/101111882>)
- Horizon Europe -rahoitteinen R4C-hanke, ethics board, chair (<https://regions4climate.eu/about/>)
- Horizon Europe -rahoitteinen REALM-hanke, ethics advisor (<https://realm-ai.eu/>)
- Horizon Europe -rahoitteinen PEARL-hanke, ethics mentor (<https://cordis.europa.eu/project/id/101122283>)

JÄSEN SUSANNA NÄREAHO

- Pääkaupunkiseudun ammattikorkeakoulujen ihmistieteiden eettinen toimikunta, puheenjohtaja

JÄSEN RIITTA SALMELIN

- Aalto-yliopiston tutkimuseettinen toimikunta (Aalto University Research Ethics Committee), jäsen
- Nordic Committee on Bioethics, jäsen

JÄSEN ALEKSI TORNIO

- Valtakunnallinen lääketieteellinen tutkimuseettinen toimikunta TUKIJA, varapuheenjohtaja

PYSYVÄ ASIANTUNTIJA KRISTA VARANTOLA

- ALLEA-pysyväistyöryhmän Permanent working group on Science and Ethics jäsen ja ECoC-päivitysryhmän puheenjohtaja

PÄÄSIHTEERI SANNA-KAISA SPOOF

- European Network of Research Integrity Offices (ENRIO), Past President
- Council of Europe Platform on Ethics, Transparency, and Integrity in Education (ETINED), jäsen
- Addressing poor research practice and research misconduct working group, UK Committee on Research Integrity, jäsen
- Horizon 2020 -rahoitteinen Pro-Ethics -hanke, Advisory Board, jäsen
- Saamentutkimuksen eettisten ohjeiden neuvottelukunta, jäsen

LIITE 4

ETIIKAN PÄIVÄ 2023 – LUONNON- JA YMPÄRISTÖN- TUTKIMUKSEN ETIIKKA

**TAPAHTUMA 15.3.2022 TIETEIDEN TALO, HELSINKI +
ETÄOSALLISTUMISMAHDOLLISUUS**

Ohjelma

AAMUPÄIVÄN TYÖPAJAT JA JULKISTAMISTILAISUUS

klo 9–11

LUONNONVARAISTEN ELÄINTEN MERKINTÄMENETELMÄT -TYÖPAJA

Työpajassa saadaan tietoa eläimillä nykyisin käytettävistä merkintämenetelmistä kalojen, lintujen ja suurempien nisäkkäiden osalta. Eläinten hyvinvointilainsäädännön uudistuessa uudistuu myös näitä säätelevä asetus.

- Luonnonvaraisten eläinten merkintä hyvinvointilainsäädännön uudistuessa. **Tiina Pullola**, maa- ja metsätalousministeriö
- Merkintämenetelmät linnuilla. **Petteri Lehikoinen**, Luonnontieteellinen keskusmuseo Luomus
- Merkintämenetelmät suuremmilla nisäkkäillä. **Mervi Kunnasranta** ja **Katja Holmala**, Luonnonvarakeskus
- Merkintämenetelmät kaloilla. **Riina Huusko**, Luonnonvarakeskus
- Keskustelua

klo 10–11

TARKISTUSLISTA LUONNON- JA YMPÄRISTÖNTUTKIMUKSELLE -TYÖPAJA

Ideoidaan eettistä tarkistuslistaa luonnon- ja ympäristöntutkimukselle. Vetäjänä asiantuntija **Eero Kaila**, TENK

klo 10–11

HTK-OHJEEN JULKISTAMISTILAISUUS

Julkistetaan Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohje 2023.

- Tervetuloa. Puheenjohtaja **Riitta Keiski**, TENK
- HTK 2023 -ohjeen julkistaminen. Ylijohtaja **Atte Jääskeläinen**, opetus- ja kulttuuriministeriö
- HTK-ohjeen päivityksen tavoitteet ja uuden ohjeen esittely. Pääsihteerit **Sanna-Kaisa Spoof** ja erityisasiantuntija **Minna Aittasalo**, TENK

- Tutkimusyhteisön kommenttipuheenvuoro.
TKI-ylijohtaja **Terhi Kilpi**, THL
- Tutkimusyhteisön kommenttipuheenvuoro. Johtaja
(strateginen tutkimus) **Päivi Tikka**, Suomen Akatemia
- Keskustelua

klo 11–12 LOUNASTAUKO

SEMINAARI

klo 12.00 SEMINAARIN AVAUSSANAT

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan puheenjohtaja,
professori **Riitta Keiski**, Oulun yliopisto

klo 12.10 KUINKA PALJON LUONTOON TARVITSEE PUUTTUA?
LUONNON- JA YMPÄRISTÖNTUTKIMUKSEN EETTISET
KYSYMYKSET TUTKIJAN NÄKÖKULMASTA

- Geoeettisiä, -esteettisiä, -filosofisia ja sosio-geologisia
näkökulmia kaivostoimintaan. Erikoisasiantuntija **Toni Eerola**,
Geologian tutkimuskeskus
- Eettisiä näkökulmia metsäntutkimukseen. Tutkimus-
koordinaattori **Anna Lintunen**, Helsingin yliopisto
- Tuntematon maa – eläintutkimusta sademetsän siimeksessä.
Professori **Ilari Säöksjärvi**, Turun yliopisto
- Poikkitieteellinen kalastustutkimus: tapaus Tenon
lohen suojelu. Tutkimusprofessori **Juha Hiedanpää**,
Luonnonvarakeskus

klo 14.00 KAHVITARJOILU

klo 14.30 KUINKA VAHINKO ESTETÄÄN? LUONNON- JA
YMPÄRISTÖNTUTKIMUKSEN EETTINEN ENNAKKOARVIOINTI

- Ei merkittävää haittaa -periaate (DNSH) ja sen soveltaminen.
Projektipäällikkö **Kaj Forsius**, Suomen ympäristökeskus
- Luonnon- ja ympäristöntutkimuksen eettisen ennakko-
arvioinnin tarvekartoituksen tulokset. Yksikönjohtaja
Sirpa Thessler, Luonnonvarakeskus, TENK, ja asiantuntija
Eero Kaila, TENK
- Yhteenveto ja TENKin toimenpiteet. Yliopistonlehtori
Simo Kyllönen, Helsingin yliopisto, TENK
- Työpajojen terveiset ja kansallisten eettisten
neuvottelukuntien ajankohtaisia uutisia

klo 16.00 SEMINAARI PÄÄTTY

ETIIKAN PÄIVÄN 2023 JÄRJESTIVÄT YHTEISTYÖSSÄ

- Tutkimuseettinen neuvottelukunta TENK
- Geenitekniikan lautakunta GTLK
- Suomen Tiedeakatemit
- Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE
- Valtakunnallinen lääketieteellinen tutkimuseettinen toimikunta Tukija
- Tieteellisiin tai opetustarkoituksiin käytettävien eläinten suojelun
neuvottelukunta TOKES



TUTKIMUSEETTINEN
NEUVOTTELUKUNTA

FORSKNINGSETISKA
DELEGATIONEN

FINNISH NATIONAL BOARD ON
RESEARCH INTEGRITY TENK

www.tenk.fi